

یهک نیوه پۆک و دوو لیكدانهوه؛ گریبهسته نوپیهکانی نهوت و گاز له عیراق و چاره نووسی گریبهستهکانی ههریمی کوردستان

07-12-2023

نووسه رهکان

مهحموود بابان

کورتە: بپیاره شوباتی 2024 وهزارهتی نهوتی عیراق به فهرمی براوهکانی گهری پینچ پلهس و شهشهمی گریبهسته نهوتی و گازیهکان بو 30 کیلگه رابگهیهنیت، ههرچهنده تاوهکو ئیستا کۆمپانیا گهورهکان و بهتایبهتیش ئەمریکی و بهریتانییهکان نهک ههر خواستی بهشدارییان نهبووه، بهلکوو دهکشینهوه و کشاونهتهوه، بهلام کۆمپانیا چینی و رووسییهکان دهیانهویت کارهکانیان فراوانتر بکهن و فهرهه نسویهکانیش ریککهوتننکی میژووویان کردوووه، خهلیجیهکانیش، بهتایبهتیش ئارامکۆی سعودی داواي گۆرینی شیوازی گریبهستهکان دهکهن.

لهوباره یوه قونځی دوو کابینه‌کې پېښ خوی تپه‌پاندووه. به‌تایه‌تیش گریبه‌سته‌کانی بواری وزه که له‌رووی واژوکرده‌وه زور براوته پېښه‌وه، چ له واژوکرده گریبه‌ستی توتال، کریسنت پیترولیوم بیت یاخود په‌سه‌ندکردنی جی‌هیتشتنی کومپانیای نیکسون موبیل و فراوانیوونی کاری کومپانیا چینی و روسیه‌کان بیت، به‌لام ته‌گه‌ر وینه‌ گه‌وره‌که له‌به‌رچاو بگرین، گریبه‌سته‌کې توتال دوی دوو سال له واژوکرده و کوبوونه‌وه و هاتووچو، تازه یه‌ک پروژهی به‌فهرمی که‌وتووته بواری جیبه‌جیکرده‌وه.

ه‌روه‌ها، ته‌گه‌ر پروانینه داتا‌کانی خشته‌ی یه‌کم، نه‌وا به‌روونی ده‌رده‌که‌ویت که‌وا نه‌و کیلگه‌ گازیانه‌ی ناماده‌کراون بو گه‌ری شه‌شمه ده‌کونه پاریزگاکانی نیوه‌پاست و باکووری عیراق، که هه‌ندیکیان به‌پیی ماده‌ی 140 ی دستوور و حکومتی هه‌ریمی کوردستان ناوچه‌ی کیسه له‌سهرن، به‌لام به‌غدا به‌ناوچه‌ی ده‌ولته‌ی عیراقی ده‌زانیته نه‌وه‌کو کیسه له‌سهر وه‌ک له‌ماوه‌کانی پېښوودا به‌روونی وه‌زیری نه‌وت **گوتی** " نه‌و گریبه‌ستانه‌ی واژوکرده‌ی زوربه‌یان له‌و ناوچانه‌ن، که ناکوکی له‌سهر نیبه‌."

روویکی دیکه‌ی تم گریبه‌ستانه په‌یوه‌سته به‌کاتوه بو واژوکرده و جیبه‌جیکردنیان، چونکه پېښ ری‌ککه‌وتنی هه‌ولیر و به‌غدا بیت له‌سهر پرسى وزه و یه‌کلاکرده‌وه‌ی یاسای نه‌وت و گازی عیراق نه‌وا به‌دنیاییه‌وه کاریگه‌ری له‌سهر گف‌تو‌گو‌گان ده‌بیت، به‌پېچه‌وانه‌شه‌وه هه‌ر راسته.

خشته‌ی 1: گریبه‌سته‌ گازی و نه‌وتییه‌کانی گه‌ری پینچ پله‌س و شه‌شم به‌پیی پاریزگاکان و جوړه‌کانیان.

ژ	نوی کیلگه‌کان	گه‌ری گریبه‌سته‌کان	پاریزگا	رومیته‌کھی (کیلومتر دووچا)	کیلگه‌کھی	همل‌کولینی بېر و داتای به‌ردمست
1	زوبانیه	کھی پنجم	خاله وولاست	360	نوت	بلوکی گران و یه‌ک بېر لجره‌وه
2	شیمانی	کھی پنجم	واست و میسان	1428	نوت	بلوکی گران
3	شو	کھی پنجم	بهره	1398	نوت	بلوکی گران و یه‌ک بېر لجره‌وه
4	جمیل سه‌لام	کھی پنجم	بهره	235	نوت	بلوکی گران و یه‌ک بېر لجره‌وه
5	مندیو عه‌وی	کھی پنجم	لغوی نه‌ریا	400	نوت	بلوکی گران
6	دیما	کھی پنجم	میسان	451	نوت و گز	یه‌ک بېر لجره‌وه
7	قنات سلج	کھی پنجم	میسان - یو پاریزگاکانی دیکه	310	نوت	یه‌ک بېر لجره‌وه
8	ساسان	کھی پنجم	نهموا	197	نوت و گز	دوو بېر لجره‌وه
9	نان	کھی پنجم	نهموا	162	نوت و گز	دوو بېر لجره‌وه
10	پوځانه	کھی پنجم	سه‌لامه‌دین	412	نوت و گز	سه‌وت بېر لجره‌وه
11	کومعه‌ی فو‌قی نیوه‌پاست	کھی پنجم	نه‌جف و کهره‌لا	1073	نوت و گز	شملی بېر لجره‌وه
12	رؤمغلی به‌غدا - باکو	کھی پنجم	به‌غدا - سه‌لامه‌دین	231	نوت	دوازده بېر لجره‌وه
13	وه‌ریبه	کھی پنجم	واست	-	نوت	دوو بېر لجره‌وه
14	له‌بو خرمه	کھی پنجم	موسلنا	294	نوت	یه‌ک بېر لجره‌وه
15	بلوکی 11	کھی پنجم	نه‌جف و موسلنا	8000	نوت	بلوکی گران و یه‌ک بېر لجره‌وه
16	بلوکی 7	کھی پنجم	دیوالیه، با‌لیق، نه‌جف، واست و موسلنا	6000	نوت	بلوکی گران
17	نیل حاجیر	کھی پنجم	نهموا	7300	گاز	دوو بېر لجره‌وه
18	خپسی	کھی پنجم	نهموا و نه‌غز	7300	گاز	یه‌ک بېر لجره‌وه
19	عنا	کھی پنجم	نه‌غز	7100	گاز	-
20	نه‌غز	کھی پنجم	نه‌غز	8500	گاز	-
21	نان	کھی پنجم	نه‌غز	8521	گاز	-
22	ژوځانات	کھی پنجم	نه‌غز	6665	گاز	-
23	باکووی روتیا	کھی پنجم	نه‌غز	6500	گاز	-
24	بان‌بووی روتیا	کھی پنجم	نه‌غز	7907	گاز	-
25	توتال	کھی پنجم	نه‌غز	9001	گاز	-
26	ولید	کھی پنجم	نه‌غز	8300	گاز	-
27	فوزمین	کھی پنجم	لغوی و نه‌جف	8500	گاز	-
28	نه‌دین	کھی پنجم	موسلنا	4400	نوت	2D Seismic
29	شیمان	کھی پنجم	موسلنا	2100	نوت	2D Seismic
30	سومری روتیا‌ل	کھی پنجم	موسلنا	1700	نوت	2D Seismic

سهرچاوه: گو‌فاری میس، ژماره 40، 6 ی ټوک‌توبه‌ری 2023 و گریبه‌سته پېښ‌نیزاکراوه‌کانی خوولی پینجم، پینچ پله‌س و گه‌ری شه‌شم.

چاره‌نوسی گریبه‌سته نه‌وتییه‌کانی هه‌ریمی کوردستان له‌نیوان داواکاری به‌غدا و کومپانیایان

روژی 5 ی تم مانگه **کومپانیایان پېښه‌سازی نه‌وتی کوردستان** ته‌پیکور له دریزه‌ی به‌یاننامه ب‌لاوکراوه‌کانیان دووباره ناماژه‌یان به "پاراستنی مافی گریبه‌سته‌کانیان" کرد، که به‌رده‌وام تم داواکاری به‌ ره‌سمی و نارپه‌سمی دووباره ده‌که‌نه‌وه، تم پېښه‌اته له‌کاتیکدایه به‌مدواییه و دوی سهردانی سوودانی بو هه‌ولیر، شان‌دیکو وه‌زارته نه‌وتی عیراق سهردانی هه‌ولیر کرد و دوو روژ به‌رده‌وامی به دانوستاندنه‌کان دا و **وه‌زیری نه‌وتی عیراق** وه‌ک هه‌میسه‌ گوتی "نزیکن له ری‌ککه‌وتن و ټیمه جه‌خت له هه‌نارده‌کرده‌وه‌ی نه‌وتی هه‌ریمی کوردستان له بنده‌ری جه‌بانه‌وه ده‌که‌ینه‌وه، به‌لام هه‌ندیک شت پیوستی به گورانکاری به‌تایه‌تیش گریبه‌سته‌کان و له ماوه‌به‌دا ته‌ویش چاره‌سهر ده‌کریت".

له‌راستیدا نه‌وه هه‌شت مانگ و 10 روژ زیاتره کیسه‌کان چاره‌سهرنه‌بوون، بگره هه‌موو کومپانیایان ده‌ستیانکردوه به فروشتنی نه‌وت له‌نیوخودا، که نرخه‌کی نیوه‌ی نه‌و نرخه‌ی نه‌وته که له بازاره‌کانی جیهان دا مامه‌له‌ی پیوه‌ده‌کریت، تمه‌ش زبانی به کومپانیایان، بودجه‌ی گشتی ده‌ولته‌ی عیراق و ده‌ولت و کومپانیایان توری، به‌تایه‌تیش و له هه‌مووی زیاتر حکومت و خه‌لکی هه‌ریمی کوردستان گه‌یاندوه.

لهرووی دهستورییهوه، له [دهستوری عێراق دوو مادده](#) تایبهتکراوه به پرسی نهوت و گاز، که ئەوانیش ماددهی 111 و ماددهی 112ن، که هیچ باس له چۆنییهتی بهرپهوهبردن و دارپشتهوهی سیاسهتی نهوت و سامانی سرووشتی ولاتیان تێدا نهکراوه، بهلکو نهوه بۆ دهکردنی یاسای نهوت و گاز جیهیلراوه کهدوای دوو دهیه هیشتا روون نییه کهی دهکریت. بهئهگهری زۆر ئه و کاته دهکریت کهوا بالادهستی لایهنیک و ئامانجهکانی له یاساکه دا بهتهواوی بهدی دیت.

نیستا، هه موو چاوهکان لهسهه بریاری حکومهتی عێراق و وهزارهتی نهوته بۆ چۆنییهتی هه موارکردنهوهی ریکهوتنامه نهوتیهکانی نیوان کۆمپانیایان و حکومهتی ههریمی کوردستان، لهکاتیکیدا بهپیی [ریکهوتنی نیسانی 2023](#) نیوان هه ولیر و بهغدا، دهباویه ئه م پرسه بکهوینته دوای هه ناردهکردنهوهی نهوت نهوهکو پیش هه ناردهکردنهوهی نهوت. ههریمی کوردستان گریبهسته نهوتی و گازییهکانی لهبهه رۆشنایی [یاسای نهوت و گازی](#) 6ی ئاب 2007 په رلهمانی کوردستان واژۆکردوه، که دادگای فیدرالی له 6ی شوبات به نادهستوری دانا، ئیستا ئه گه ر ئه و ریکهوتنامه هه موار بکریتهوه ئه وا بهشیوهیهک له شیوهکان دهکوهینه بهردهم دوو راستی سهیر:

یهکه میان، ئایا ریکهوتنهکان یاساییه و هه موار دهکرینهوه یاخود نایاساییه و دووباره ریکهوتنی نوێ دهکریت؟ ئه گه ر یاساین و هه موار دهکرینهوه، برپاره کهی دادگای فیدرالی که به نادهستوری و نایاسایی داینابوو چی لیدیت؟

دووهمیان، ئایا واژۆکردنی ریکهوتن و کارکردنی وهزارهتی نهوتی عێراقی له گه ل کۆمپانیای کریسنت پیترولیۆم بۆ وه به ره ئیان له سن کیلگه ی نهوتی و گازی له پارێزگای دیاله و به سه ره و کهوتنه بواری جیه جیکردنی [له 15ی نوڤه مبه ری 2023وه](#) چ واتایهک ده دات؟ چونکه ئه م کۆمپانیایه له ههریمی کوردستان کار دهکات و گریبهستی هه یه، که پیش برپارهکانی دادگای فیدرالی و دادگای ناو بریوانی پاریس [ئاگادار دهکرانهوه کار](#) له گه ل حکومهتی ههریمی کوردستان نهکن. یاخود ریکهوتنی گازی و نهوتی جیاوازه؟ چونکه کریسنت پیترولیۆم له بهه ر هه مان رۆشنای یاسای نهوت و گازی ههریمی کوردستان و شیوازی گریبهستی هاو به شیکردن له به ره مه ئیان PSC هاتووه ته ههریمی کوردستان و به رده وامه له فراوانکردنی کارهکانی و به رزکردنهوهی به ره مه ئیانی گاز و ته نانهت ره وانه کردنی بۆ ناوچهکانی ژیر ده سه لاتی به غدا.

کو تایی

واژۆکردن و بلآوکردنهوهی ریکهوتنه نوپیهکانی گه ری پینچ پلهس و گه ری شه شه م ئه گه رسه رنجی کۆمپانیای نهوتی و گازییهکانی جیهان بۆ وه به ره ئیان له عیراق رانه کیشیت ئه وا ده بی ت چ گۆرانیکییه کی دیکه بکری ت بۆ هاتنی کۆمپانیای جیهانییهکانی ئه م بواره بۆ وه به ره ئیان له عیراق.

رۆژانه زیانهکانی راگرتنی هه ناردهکردنهوهی نهوتی ههریمی کوردستان بۆ ئه و نۆ مانگه ی رابردوو ده گاته نزیکه ی 9 ملیار دۆلار بۆ هه موو لایه نه کان، به لآم چه ند پرسیا ریک دینه ئاراهه ئه ویش ئه وه یه بۆچی حکومهتی عیراق ئاماده نییه نیوه ی ئه و 80 دۆلاره وه ریکری ت که ته نانهت ئه گه ره هه ناردهکردنهوهی نهوت به شیوازی پینشووتر بی ت و بۆخویشی سه ره په رشتی فرۆشتنی بکات دهستی ده که ویت، له کاتیکیدا ئیستا هه شت مانگ و 10 رۆژ زیاتره راگیراوه و دیناریکی ده سته که و تووه له م پرۆسه یه وه که به پیی بودجه ی 2023ی عیراق، ده بوو رۆژانه 28 ملیۆن دۆلار دا هاتی بۆ حکومهتی عیراق هه بوایه.

پرسیاری دووهمیان په یوه سه ته به کۆمپانیای نهوتیهکان، بۆچی رازین به نرخ 33-39 دۆلار به رملیک نهوت بفرۆشن به لآم ئاماده نین به نرخ نزیک له برینت بفرۆشن که له م رۆژانه دا 80 دۆلاره، ئایا قازانجیان له 40 دۆلاره که و فرۆشتن به ناوخۆ دایه وه کو له 80 دۆلاره که بۆ به ندهری جیهان یاخود راستیه که چییه ؟

پرسیاری سێههمیان په یوه سه ته به تورکیاوه، بۆچی سه ره تا تورکیا به بیانوی نۆژه نکردنه وه و چاککردنه وهی زیانی زه ویله رزه که ی باکووری کوردستان و تورکیا ریکه ی به هه ناردهکردنه وه نه ده دا، ئیستا ده لیت به فه رمی حکومهتی عیراقیان ئاگادار کردووه ته وه و ده بی ت رۆژانه زیانی هه ناردهکردنه وهی نهوت به بۆرییه که بدات، ئایا به مدوا ییه عیراق له پاره که خو ش بووه، که ده بوایه تورکیا له قه ره بوو بیدات وه که له برپاره که ی دادگای پاریس هاتووه؟ یاخود یارییه که به شیوه یه که هه ر جاره و لایه نیک و کی شه یه ک بی ته ئاراهه بۆ به رده وامی راگرتنی هه ناردهکردنه وهی نهوتی ههریمی کوردستان.

له کو تایدا، نیوه رۆکی گریبه سه تهکانی عیراق گۆراوه بۆیه کریسنت پیترولیۆم و تۆتال ئینرجی وه به ره ئیان ده که ن، ده توانین بلین گۆرانیکییه که هاوشیوهی گریبه سه تهکانی ههریمی کوردستانی لیکراوه، به لآم به ناوی جیاواز و ریزه ی که متر له به رزه وه ندی کۆمپانیای وه به ره ئیه ره کان، ئه ویش په یوه سه ت به و راستیانه ی که له سه ره وه باسکراوه ئه گینا گریبه سه تهکانی ئه م دوو گه ره نوپیه له ناوه رۆک دا گریبه سه تی هاو به شیکردنی به ره مه ئیان PSC و هاوشیوهی ئه وانه ی ههریمی کوردستان، به لآم له ناو نیشان جیاوازی، پیشتر ده گوترا

بانیک و دوو ههوا، بهلام ئه مهی ئیستا دوو بان و بهک ههوایه.